

**ДО ПИТАННЯ ПРО ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто питання про шляхи розвитку педагогічної майстерності викладачів військово-спеціальних дисциплін, адже переважна кількість викладачів цих дисциплін не мають педагогічної освіти. Серед шляхів підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів обрано: підвищення творчого потенціалу педагога, його педагогічної культури, рівня професійної майстерності та позитивного енергетичного потенціалу.

Ключові слова: викладачі військово-спеціальних дисциплін, курсанти, педагогічна майстерність, професійна майстерність, творча діяльність.

Проблема підвищення педагогічної майстерності викладачів ВНЗ, у тому числі й військових, набуває актуальності. Це пов'язане з тим, що на сучасному ринку праці висувуються більш жорсткі вимоги до випускників, майбутніх фахівців. Серед таких вимог виділяють:

- 1) вміння міркувати самостійно і розв'язувати різноманітні проблеми;
- 2) володіти критичним і творчим мисленням;
- 3) мати багатий словниковий запас, заснований на глибокому розумінні гуманітарних знань, включаючи іноземну мову.

При цьому питання про їх фахову придатність навіть не розглядаються, оскільки це є одна з головних вимог, яка не підлягає обговоренню.

Тобто, випускники повинні володіти певними якостями, серед яких можна виділити:

- легко адаптуватись в різних життєвих і виробничих ситуаціях;
- самостійно здобувати необхідні знання та застосовувати їх на практиці;
- уміти самостійно мислити, бачити помилки як у своїй професійній діяльності, так і діяльності оточення, шукати шляхи їх усунення.

Такі зміни зумовлені тим, що в умовах постійних змін в навколишньому середовищі інтенсивно розвиваються технології, які проникають у всі сфери суспільного життя. Звідси впливає необхідність у застосуванні активних методів навчання, які стимулюють навчальний процес, сприяють підвищенню навчальних досягнень студентів (І. Мельничук, О. Пометун, Г. Селевко, О. Хуторської та ін.). Для курсантів НАДПСУ ці питання розглянуто в дослідженнях В. Кирилюк, О. Торічного, О. Царенко та ін.

Значне місце у дослідженнях науковців посідає педагогічна майстерність, що є особливо актуальним для викладачів вищих військових навчальних закладів, адже більшість викладачів військових дисциплін не мають педагогічної освіти.

Метою статті є висвітлення шляхів підвищення педагогічної майстерності викладачів Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького.

Питання підвищення педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів почало розглядатися у наукових статтях нещодавно. Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості викладача, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [10, с. 30]. Педагогічна майстерність передбачає: професійну компетентність, гуманістичну спрямованість навчальної діяльності педагога, педагогічні здібності, педагогічну техніку.

З метою визначення стану сформованості педагогічної майстерності викладачів НАДПСУ було проведено анкетування викладачів і курсантів IV курсу.

В анкеті розглянуто вісім питань щодо сформованості педагогічної майстерності викладачів. Думки викладачів (26 викладачів з різним педагогічним стажем) розподілились: високо оцінили власну педагогічну майстерність 19,2% викладачів військово-спеціальних дисциплін; на середньому рівні сформованості педагогічної майстерності перебували 69,3% викладачів; на низькому рівні – 11,5% викладачів. В останню групу входили викладачі зі стажем роботи до 5 років. Позитивним є те, що всі викладачі висловили бажання підвищити рівень педагогічної майстерності та запропонували проводити семінари з питань педагогічної майстерності (зупинитись на методиці формування педагогічної майстерності, ознайомитись з педагогічним досвідом викладачів вищих військових навчальних закладів, провести семінари з педагогічної техніки тощо).

За результатами анкетування курсантів було зроблено такі висновки: 87,5% курсантів задоволені рівнем підготовки викладачів до проведення занять; 45,6% – висловились за те, що викладачам необхідно більше впроваджувати дидактичні принципи індивідуалізації та диференціації в контроль навчальних досягнень. Стосовно педагогічної майстерності викладачів було висловлено такі думки: 30,7% викладачів володіють педагогічною майстерністю на високому рівні, а 19,3% – на низькому. Такі результати спонукали нас до вивчення питання про формування педагогічної майстерності та визначення шляхів підвищення її якості.

У дослідженнях розглянуто декілька шляхів розвитку педагогічної майстерності педагога, які було використано в навчальному процесі Національної академії Державної прикордонної служби України. Розглянемо їх.

Перший шлях – це підвищення творчого потенціалу педагога. Педагогічна майстерність має творчий характер. Майстерність педагога виявляється через творчість і сприяє реалізації творчих знахідок [2, с. 429].

Тісний зв'язок між педагогічною майстерністю і творчістю продемонстровано в працях Н. Кичук. Науковець виділяє такі умови розвитку творчості педагога:

- високий рівень науково-педагогічної компетентності;
- розвинуте педагогічне мислення;

- володіння педагогічною технікою;
- достатній рівень розвитку інтелектуальних умінь та інтуїції особистості [8, с. 15].

Для розвитку творчості педагога науковець пропонує формувати компоненти такої діяльності:

- 1) мотиваційний;
- 2) операційний;
- 3) оцінювальний;
- 4) результативний.

Ознаками творчості за Н. Кичук є:

- увага, спритність, пам'ять, самостійність, гнучкість і гострота мислення;
- рішучість, незалежність суджень, цілеспрямованість, оптимізм, фантазія;
- спостережливість, артистизм, відповідальність, організаторські здібності (включаючи лідерські), самокритичність [8, с. 8].

У процесі розвитку педагогічної творчості пропонують розрізняти її рівні:

- 1) педагогічні відкриття (результати творчих винаходів А. Макаренка, Р. Оуена, В. Сухомлинського);
- 2) педагогічні винаходи (творчість Ш. Амонашвілі, С. Лисенкової, В. Шаталова);
- 3) педагогічні вдосконалення (масовий досвід педагогів з удосконалення навчального процесу) [5, с. 16].

Таким чином, для розвитку педагогічної майстерності педагога обов'язковим є розвиток творчості через творче мислення.

Наступний шлях – підвищення професійної майстерності. Він зумовлений тим, що кожний педагог є особистістю, яка володіє власним педагогічним стилем, власною методикою проведення занять. Процес передбачає наявність якостей, які мають бути притаманні педагогу, що сприятимуть підвищенню рівня професійної майстерності:

- мотиваційні (переконаність, соціальна активність, відчуття обов'язку);
- професійні (глибокі знання у сфері своєї наукової галузі, спеціальності, дидактики вищої школи, педагогіки і педагогічної психології, методики учіння);
- особисті (уміння ставити педагогічні цілі, визначати навчальні та виховні завдання, розвивати мотивацію студентів до дисциплін, що вивчаються, забезпечувати ефективність навчально-виховного процесу);
- моральні (чесність і правдивість, простота та скромність, вимогливість до себе і студентів, справедливість, розвинуте почуття відповідальності) [7, с. 41–42].

Професійна компетентність педагога передбачає сформованість професійно-предметних і педагогічних знань та вмінь, володіння навичками міжособистісних комунікацій, готовності до творчості [4, с. 178].

Наступний шлях розвитку педагогічної майстерності – це пошук можливостей підвищення позитивного енергетичного потенціалу пізнавальної діяльності педагога [9, с. 62–82]. Цей шлях виявляється через розробку і впровадження у навчальний процес нових освітніх технологій, керівництво курсовими, дипломними та магістерськими роботами, написання кандидатських і докторських дисертацій.

Впровадження нових освітніх технологій саме і залежить від енергетичного потенціалу викладача. Кредитно-модульна технологія, яка впроваджена в навчальний процес кожного ВНЗ, потребує не просто її механічного переведення з одного навчального закладу в інший, а адаптації до особливостей навчального закладу і майбутньої спеціальності випускників. Але в такій технології повинні бути спільні обов'язкові елементи, які є характеристикою технології. Опанування цих елементів сприяє підвищенню професійної майстерності викладача. Зупинимось на цих елементах.

Орієнтуючись на ідеї П. Гальперіна [3, с. 67], розробку технології навчання спрямовували на особистість курсанта і проводили в такій послідовності:

- визначення і виділення кінцевого продукту діяльності;
- виділення частини кінцевого продукту діяльності;
- визначення основних дій, засобів, методів досягнення, а також навчального матеріалу, який необхідний для формування певної навички;
- визначення методів контролю за виконанням сформованих навичок та вмінь;
- створення системи корекції, виправлення дій, що виконуються;
- розробка оперативної системи думки.

Впровадження технології проводилося за певними етапами:

- 1) ознайомлення з основами модульного навчання;
- 2) створення модульного варіанта програми;
- 3) визначення основних методів, форм і засобів навчання;
- 4) визначення методів і форм контролю;
- 5) забезпечення відповідними навчально-методичними матеріалами;
- 6) розробка технологічної карти курсанта і викладача.

Розробляючи програму та методикау дослідження, ми спиралися на концепцію модульності навчання, розроблену А. Алексюком [1], Л. Романишиною [11], І. Хмельяр [12], П. Юцявічене [13].

Ще одним шляхом підвищення педагогічної майстерності є формування педагогічної культури викладача. Детально це питання розглянуто у дослідженнях В. Зеленого. За результатами його досліджень для підвищення рівня педагогічної культури пропонується:

- визначення рівня знань офіцерів про сутність педагогічної культури, ступеня їх ознайомлення з найбільш поширеною літературою стосовно питань педагогічної культури;
- пошук передового досвіду, основних шляхів взаємообміну між офіцерами необхідними психолого-педагогічними знаннями про форми і методи роботи з підлеглими;

- розробка та планування заходів (лекцій, бесід, конференцій, семінарів), що сприяють вирішенню поставлених завдань;
- організація і практичне проведення зазначених заходів щодо нагромадження офіцерами спеціальних психолого-педагогічних знань, розширення їх психолого-педагогічного світогляду [6].

Висновки. Таким чином, наші подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення специфіки обраних шляхів підвищення педагогічної майстерності викладачів Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького.

Список використаної літератури

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи : курс лекцій / А.М. Алексюк ; Мін. освіти України, Ін-т сист. досліджень освіти. Київськ. ун-т ім. Т. Шевченка / [ред. С.С. Самойлова]. – К. : ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Біда О. Ствердження педагогічної майстерності викладача через творчість / Олена Біда, Катерина Ліневич // Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір : зб. наук. пр. / [за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало]. – К. : Хмельницький, 2008. – 530 с.
3. Гальперин П.Я. Основные результаты исследований по проблеме “Формирование умственных действий и понятий” / П.Я. Гальперин – М. : Просвещение, 1965. – 132 с.
4. Грищенко О.А. Вплив інноваційних технологій на розвиток педагогічної майстерності вчителя. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти : монографія / О.А. Грищенко. – К., 2003. – 246 с.
5. Загвязинский. В.И. Педагогическое творчество учителя / В.И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1987. – 160 с.
6. Зелений В.І. Психолого-педагогічні передумови вдосконалення педагогічної культури офіцера / В.І. Зелений // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. – 2002. – № 7. – С. 460–468.
7. Зязюн І.А. Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти : монографія / І.А. Зязюн. – К., 2003. – 246 с.
8. Кичук Н.В. От творчества учителя к творчеству ученика / Н.В. Кичук. – Измаил, 1992. – 92 с.
9. Лещенко М.П. Теоретико-методологічні основи педагогічної майстерності викладача професійної школи в умовах сучасного соціуму. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти : монографія / М.П. Лещенко. – К., 2003. – 246 с.
10. Педагогічна майстерність : підручник / [І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І.А. Зязюна]. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
11. Романишина Л.М. З досвіду впровадження модульної технології навчання у педагогічному університеті / Л.М. Романишина // Проблеми розробки впровадження модульної системи профільного навчання : зб. наук. пр. – Харків, 1999. – С. 144–147.
12. Хмеляр І. Організація навчально-виховного процесу за модульно-рейтинговою технологією навчання / І. Хмеляр // Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал РОППО. – 2004. – № 3. – С. 17–20.
13. Юцявичене П.А. Создание модульных программ / П.А. Юцявичене // Советская педагогика. – 1990. – № 2. – С. 56–60.

Трембовецкий О.Г. К вопросу о путях развития педагогического мастерства преподавателей Национальной академии Государственной пограничной службы Украины

В статье рассмотрены вопросы о путях развития педагогического мастерства преподавателей военно-специальных дисциплин, потому что подавляющее число преподавателей этих дисциплин не имеют педагогического образования. Среди путей повышения уровня педагогического мастерства преподавателей избраны: повышение творческого потенциала педагога, его педагогической культуры, профессионального мастерства и положительного энергетического потенциала.

Ключевые слова: преподаватели военно-специальных дисциплин, курсанты, педагогическое мастерство, профессиональное мастерство, творческая деятельность.

Trembovetsky O. On the issue of the ways for development of teachers' pedagogical skills of National academy of State Border Guard Service of Ukraine

The article deals with questions about how to develop pedagogical skills of teachers of military-specific subjects, because the overwhelming number of teachers of these subjects have teacher education, so essential importance of the problem. At its importance in the questionnaire indicated the teachers and students. Among the ways to improve teaching skills of teachers selected: improving creativity teacher, his teaching culture, level of professional skill and positive energy potential.

Key words: military teachers of special subjects, students, teaching skills, professional skills, creative activities.